

Az érzelmi epizódok narratív konstrukciója és az érzelmi intelligencia érzelemszabályozás komponense közötti kapcsolat

Pólya Tibor¹, Puskás Éva²

¹Magyar Tudományos Akadémia, Természettudományi Kutatóközpont,
Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet, Pf.: 286
1519 Budapest, Magyarország
{polya.tibor@ttk.mta.hu}

²Károli Gáspár Református Egyetem, Pszichológiai Intézet,
1037 Budapest, Magyarország
{puskase6@gmail.com}

Tanulmányunkban az érzelmi intelligencia szövegelemzés alapú mérési eljárásnak kidolgozását célul kitűző kutatásunk első eredményeit mutatjuk be. Az érzelmi intelligencia az érzelmi vonatkozású információ feldolgozásában való jártasságot jelenti. Feltételezésünk az, hogy az érzelmi intelligencia szintje azonosítható az érzelmi epizódokról beszámoló történetek konstrukciójában. Feltételezésünket empirikus vizsgálatban ellenőriztük. Vizsgálati személyeinktől érzelmi epizódok elbeszélését kértük, történeteiket a Narratív Kategorialis Tartalomelemzővel elemeztük. Az érzelmi intelligencia mérésére az Érzelemszabályozás Szituációs Tesztet alkalmaztuk. Eredményeink azt mutatják, hogy a történetkonstrukció automatikus elemzése biztosítja a kritérium és konvergens validitás teljesülését az érzelmi intelligencia érzelemszabályozás komponensének mérése során.

1 Bevezetés

A pszichológia területén az automatikus szövegelemzési eljárásokat elsősorban feltáró vizsgálatokban alkalmazzák. A feltáró vizsgálatok elsődleges célja, hogy kimutassák a kapcsolat meglétét egy pszichológiai konstruktum vagy jellemző és a szöveg automatikus eljárásokkal elemzett jellemzője vagy jellemzői között. A feltáró vizsgálatok jellemzően nem foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogy a szöveg jellemzőinek elemzése alapján mérni lehet-e az adott pszichológiai konstruktumot vagy jellemzőt. A mérés negligálásának egyik oka nagy valószínűséggel az, hogy a pszichológiai szövegelemzést domináló paradigma, a pszichológiai tartalomelemzés rendszerint nem fordít elég figyelmet a vizsgált pszichológiai konstruktumok validitásának tisztázására. Azaz a pszichológiai tartalomelemzés módszere rendszerint nem alkalmaz olyan mérő eljárásokat – például kérdőíveket –, amelyek révén empirikusan igazolható lenne, hogy az elemzett szövegjellemzők valóban kapcsolatba hozhatók a feltételezett pszichológiai konstruktummal vagy jellemzővel. A mérés lehetőségének ki nem aknázása általános gond a pszichológiai tartalomelemzésben, de

azokban az esetekben, amikor szövegelemzés automatikus eljárásokkal történik még hangsúlyosabban jelentkezik ez a hiányosság. Ennek magyarázata az, hogy a pszichológiai tartalomelemzés területén az egyes szerzők által használt kódrendszerek még abban az esetben is mutatnak kisebb-nagyobb mértékű különbséget, amikor ugyanannak a pszichológiai konstruktumnak a vizsgálatát célozzák meg. Ezért minden egyes kódrendszert validitását külön-külön kellene elvégezni. A számítógépes szövegelemző eljárásokban ugyanakkor kevesebb a variáció. Amennyiben kidolgozásra kerül egy automatikus szövegelemzési eljárás, azt rendszerint változatlan formában használják, így ezen elemzési eljárások validálását is könnyebb lenne elvégezni, és ezzel jelentős lépést lehetne tenni a szövegelemzésre építő mérési eljárások kidolgozása felé a pszichológia területén.

2 Pszichológiai konstruktumok mérése szövegelemzés alapján

A pszichológia területén ugyanakkor vannak olyan széles körben használt szövegelemzésre építő eljárások, amelyeket mérési, sőt sok esetben diagnosztikus céllal használnak. Ilyen például a Rorschach-próba [1] és a Tematikus Appercepciós Teszt [2]. Mindkét tesztben bizonytalan és határozatlan ingeranyagot kap a személy – a Rorschach-próba esetében „tintafoltokat”, a Tematikus Appercepciós Teszt esetében fényképszerű jeleneteket, amelyekről szabad szöveget kell produkálnia a személynek. A Rorschach-próba esetében arra a kérdésre kell válaszolni a személynek, hogy mit lát a képeken, a Tematikus Appercepciós Teszt esetében pedig egy olyan történetet kell elmesélnie, amelybe beleilleszthető a képen látott jelenet. A szövegek kódolásához mindkét teszt esetében részletes útmutatók állnak rendelkezésre, és a kódolás eredménye alapján feltérképezhető a válaszadó személyiségének struktúrája.

A pszichológia területén alkalmazott számítógépes szövegelemzési eljárások között azonban csak néhány olyan elemzési eljárás került kidolgozásra, amely fontosnak tartja a validálás lépését és ennek révén pszichológiai mérési eljárásként is használható. A legrészletesebben kidolgozott ilyen mérési eljárás a Gottschalk és Gleser által létrehozott „Psychiatric Diagnosis and Content Analysis” nevű kódrendszer [3]. Ez a pszichológiai tartalomelemző eljárás számos pszichológiai jellemző mentén jellemezni a személy pszichológiai állapotát, mint például a szorongás, az ellenségeség és a társas elidegenedés. A tartalomelemzési eljárást a szerzők előbb kézi kódolási eljárásként dolgozták ki majd az ezredforduló környékén automatizálták elemzési eljárásukat. A magyar nyelvre kifejlesztett automatikus elemzési eljárások közül a Narratív Kategorialis Tartalomelemző [4,5] az az eljárás, amelynek kidolgozása során kiemelt cél volt az, hogy felhasználható legyen pszichológiai állapotok mérésére. Ez az automatikus tartalomelemző eljárás a történetek kompozíciós kategóriái mentén elemzi a történeteket, és a történetet elbeszélő személy személyes vagy szociális identitás állapotának jellemzésére használható.

Mindkét automatikus tartalomelemző eljárás kidolgozása során számos empirikus vizsgálatban ellenőrizték az elemzési eljárások validitását és ezzel megerősítették annak alapját, hogy mérési eljárásként is felhasználhatók legyenek [6,7]. Bár a

Narratív Kategorialis Tartalomelemzővel végzett korábbi kutatások elsősorban az identitás állapot fogalmához kapcsolódnak, ez nem zárja ki annak lehetőségét, hogy más pszichológiai konstruktumok vizsgálatára is felhasználható legyen ez az elemzési eljárás. A 2017-es MSZNY konferencián bemutatott elemzés szerint a Narratív Kategorialis Tartalomelemző a döntés utáni helyzetben keletkező kognitív disszonancia állapotának kimutatására is alkalmazható [8]. Az itt bemutatásra kerülő vizsgálatban egy újabb pszichológiai konstruktumhoz, az érzelmi intelligencia fogalmához kapcsolódóan alkalmazzuk ezt az elemzési eljárást.

3 Érzelmi intelligencia és történetkonstrukció

Az érzelmi intelligencia konstruktuma az érzelmi vonatkozású információ feldolgozásában való jártasságot jelenti. A pszichológiai kutatások kétféleképpen határozzák meg ezt a fogalmat. Az egyik elképzelés szerint az érzelmi intelligencia azon képességek együtteseként határozható meg, amelyek részt vesznek az érzelmi vonatkozású információ feldolgozásában [9]. Az érzelmi intelligenciát képességgként meghatározó legjelentősebb megközelítés négy csoportba sorolja a képességeket. Ezek a képesség csoportok a következők: az érzelmek percepciója, integrációja, megértése és szabályozása. A négy képességcsoport mindegyike számos képességet foglal magába. Az érzelmek szabályozása például a következő képességeket öleli fel. Az a képesség, hogy nyitottak legyünk az érzésekre, kellemesekre és kellemetlenekre egyaránt. Az érzelmek monitorozásának és mérlegelésének képessége. Az a képesség, hogy létrehozzunk, fenntartsunk egy érzelmi állapotot, vagy éppen eltávolodjunk tőle, attól függően, hogy az állapotot mennyire ítéljük informatívnak vagy hasznosnak. Az a képesség, hogy kezeljük mások érzéseit, illetve a saját érzéseinket. A másik elképzelés szerint az érzelmi intelligencia személyiségjellemzőként határozható meg [10].

A két, egymással éles vitában álló megközelítés közötti eltérés abban is jól megragadható, hogy hogyan gondolkodnak az érzelmi intelligencia méréséről. Az érzelmi intelligenciát személyiségjellemzőként meghatározó kutatók szerint az érzelmi intelligenciát önbeszámoló kérdőívvel tudjuk mérni [11]. A kérdőívek kitöltése során a személyeknek olyan kérdésekre kell válaszolniuk, amelyek megválaszolása révén felmérhetjük, hogy bizonyos tulajdonságok, viselkedések milyen mértékben jellemzőek rájuk. Az érzelmi intelligenciát képességgként meghatározó kutatók szerint viszont nem használhatunk kérdőíveket az érzelmi intelligencia mérésére, ehelyett – a klasszikus intelligencia mérésével megegyezően –, úgy kell eljárunk, hogy olyan feladatot adjunk a személynek, amelynek a megoldása során felhasználja az érzelmi intelligencia fogalmába tartozó képességeit. Ebben az esetben a feladatot megoldásának színvonala alapján tudjuk megmérni a személy érzelmi intelligenciájának szintjét [12]. Számos kritériumnak kell megfelelnie annak a feladatnak, amely alkalmas arra, hogy a megoldás színvonalából következtetni tudjunk a személy érzelmi intelligenciájának szintjére [13]. A kritériumok közül kettőt emelek ki. Egyrészt biztosnak kell lennünk abban, hogy a feladat megoldásához igénybe kell venni az érzelmi intelligencia fogalmába sorolt képességeket. Másrészt a feladat

megoldásának színvonalát objektív kritériumok alapján kell tudni értékelni. Nem könnyű egyszerre megfelelni ennek a két kritériumnak. A képesség alapú érzelmi intelligencia mérésére legelterjedtebben használt Mayer Salovey Caruso Érzelmi Intelligencia Teszt [12] például két olyan feladattal méri az érzelmi intelligencia érzelemszabályozás komponensét, amelyben a kitöltőnek arról kell döntést hoznia, hogy egy érzelmet kiváltó helyzetben mely cselekvést tekinti hatékonynak. Az újabban kidolgozott szituációs tesztek [14] ehhez nagyon hasonlóan érzelmileg és a személyek közötti kapcsolatokat tekintve is nehéz szituációk sorozatát írkák és a kitöltőnek az a feladata, hogy négy lehetőségéből válassza ki azt a reakciót, ami véleménye szerint a leghatékonyabb választ jelenti az adott helyzetben. Az egyik tétel például a következő helyzetet írja le: Mindig János foglalkozott egy bizonyos ügyféllel, de most egy nagyon összetett feladat kapcsán a főnök ezt a munkát egy kollegára bízta. János csodálkozik, hogy a főnöke azt hiszi, ő nem tudja kezelni ezt a fontos munkát. Mi lenne János részéről a leghatékonyabb reakció? (a) Hinni abban, hogy jól teljesít és, hogy a következő ilyen komplex munkát ő kapja. (b) Jól dolgozni, hogy a jövőben ő kapja ezeket a komplex feladatokat. (c) Megkérdezni a főnökét, hogy miért a kollégának adta ezt a munkát. (d) Nem aggódni emiatt.

A történetkonstrukció és érzelmi intelligencia fogalma közötti szoros kapcsolat feltételezése elméleti megfontolásokon alapul. Egyrészt mivel a történetek rendszerint egy probléma keletkezését és a probléma megoldására tett kísérleteket foglalják magukba, könnyen belátható, hogy a történetek tartalmának jelentős részét érzelmek adják, hiszen a probléma keletkezése, azok megoldása vagy éppen a megoldás meghíúsulása érzelmeket indukál a történet szereplőiben [15,16,17]. A történetek tartalmát adó érzelmekben való eligazodás azt is feltételezi, hogy a történet elbeszélője a társas világra vonatkozó gazdag tudással rendelkezzen [18]. Másrészt a történetek elbeszélőjének valamilyen érzelmi viszonyban kell lennie a történetbe foglalt érzelmi élményekkel kapcsolatban [19,20]. E nélkül az érzelmi viszony nélkül a történetek meglehetősen unalmasak lennének.

3.1 Hipotézis

Általános hipotézisünk az, hogy szoros kapcsolatot találunk a történetkonstrukció és az elbeszélő személy képességként meghatározott érzelmi intelligencia szintje között. Ezen belül az itt bemutatásra kerülő vizsgálatban ennek a hipotézisnek azt a részét teszteljük empirikusan, amely a történetkonstrukció és a képességként meghatározott érzelmi intelligencia érzelemszabályozás komponense között áll fenn. Vizsgálatunk kiterjed a kritérium validitás ellenőrzésére: azaz a képesség alapú érzelmi intelligencia érzelemszabályozás komponensét kérdőíves eljárással [13] mérjük, és ennek kapcsolatát keressük a történetkonstrukció jellemzőivel. Emellett megvizsgáljuk azt is, hogy a történetkonstrukció elemzése esetén teljesül-e a konvergens validitás feltétele is. A konvergens validitás ellenőrzése során azt várjuk el, hogy a történet konstrukciója kapcsolatban legyen olyan pszichológiai konstruktumokkal, amelyekről tudjuk, hogy összefüggésben állnak a képességként meghatározott érzelmi intelligenciával. Két ilyen konstruktum szerepel vizsgálatunkban, a klasszikus intelligencia és a depresszió. Mindkét konstruktumról tudjuk, hogy kapcsolatban van a

képességeként meghatározott érzelmi intelligencia szintjével [21], és ez alapján azt várjuk, hogy kapcsolatban lesz a történet konstrukciójával is. Mindezek alapján elvárásunk az, hogy a történetkonstrukció a legszorosabb kapcsolatot az érzelmi intelligencia érzelemszabályozás komponensével fogja mutatni, és ennél a kapcsolatnál gyengébb összefüggéseket fogunk találni a klasszikus intelligencia és a depresszió szintjével. Emellett azt is várjuk, hogy a történetkonstrukció különböző összetevői kapcsolódnak az érzelmi intelligencia érzelemszabályozás komponenséhez egyfelől és a klasszikus intelligenciához illetve a depresszió szintjéhez másfelől. További elvárásunk az, hogy a történetkonstrukció és az érzelemszabályozás komponens közötti kapcsolatot nem befolyásolják olyan további tényezők, amelyekről azt gondoljuk, hogy függetlenek a képességeként meghatározott érzelmi intelligenciától, így például a személyiség általános jellemzőitől és a verbális képesség szintjétől.

4 Vizsgálat

4.1 Vizsgálati személyek

A vizsgálatban 52 személy vett részt. Két személyt kizártunk a vizsgálatból mivel nem töltötték ki a kérdőíveket. Így végül 50 fő került a vizsgálati mintába. Közülük 11 férfi és 39 nő volt. A legfiatalabb résztvevő 18, a legidősebb 30 éves volt. A vizsgálati személyek átlagéletkora pedig 24,5 év volt ($SD=3,3$).

4.2 Kérdőívek

A képesség alapú érzelmi intelligencia érzelemszabályozás komponensének mérése az Érzelemszabályozás Szituációs Tesztet [13,14] alkalmaztuk. A klasszikus intelligenciát a Raven Standard Progresszív Mátrixok teszttel [22], a depressziót a CES-D kérdőívvel [23], a személyiség jellemzőit a „Big Five” kérdőívvel [24], és végül a verbális képességet az Általános Képesség Teszt [25] verbális próbájával mértük.

4.3 Szövegtörzsek

A vizsgálati személyeket négy érzelmi epizód felidézésére és elmesélésére kértük. Az érzelmi epizódok a következők voltak: emlékezetes szilveszter, stresszes egyetemi vizsga, megismerkedésük egy jó barátjukkal, valamint a legutóbbi alkalom, amikor konfliktusba kerültek valakivel. A történetek elmesélése után került sor a tesztek illetve kérdőívek felvételére.

Az elmesélt történeteket diktafonnal rögzítettük, majd lejegyeztük azokat. Az így kapott 200 történet teljes terjedelme 29 653 szó volt. A történetek átlagos hossza pedig 148,3 szó volt ($SD=69,9$). A történetek elemzését a Narratív Kategorizációs

Tartalomelemzővel [4,5] végeztük el, amely a következő kompozíciós kategóriák mentén elemzi a történeteket: szereplő (egykes szám vagy többes szám első személyű névmás vagy személyrag), cselekvés (aktív vagy passzív jelentésű igével kifejezve), pszichológiai perspektíva (mentális és érzelmi állapotra vonatkozó szavak és kifejezések), értékelés (értékelést kifejező szavak vagy kifejezések). Az érzelmi állapotok és értékelések esetén az elemzés elkülöníti a pozitív és negatív valenciát is. A legutolsó komponens a téridői perspektíva volt, amely három formát különböztet meg a megnyilatkozás deiktikus centruma és a megnyilatkozások tartalmát adó események téridői elhelyezése alapján.

4.4 Eredmények

A Narratív Kategorialis Tartalomelemzővel kapott eredményeket relatív gyakorisági adatokká alakítottuk át. A szereplőkre, a cselekvésre, a pszichológiai perspektívára, az értékelésre és a tagadásra vonatkozó találatok számát a történet szószámában mért terjedelmével osztottuk el. A téridői perspektíva esetén, mivel az elemzési egység a tagmondat, a találatok számát a történet tagmondatban mért terjedelmével osztottuk el. A kompozíciós kategóriák relatív gyakoriságának átlagát és standard devianciáját az 1. Táblázat mutatja be.

1. Táblázat: A kompozíciós kategóriák relatív gyakoriságának átlaga és standard devianciája

Kompozíciós kategóriák	Átlag %	Standard deviancia
Szereplő		
E1	,68	,32
T1	,15	,19
Cselekvés		
Aktív ige	,17	,17
Passzív ige	,14	,16
Pszichológiai perspektíva	,89	,50
Gondolkodás	,30	,23
Érzelem	,59	,48
Érzelem negatív	,31	,05
Érzelem pozitív	,28	,12
Értékelés	,49	,25
Értékelés negatív	,15	,14
Értékelés pozitív	,33	,18
Tagadás	1,11	,45
Téridői perspektíva		
Visszatekintő forma	23,5	13,3
Átélő forma	69,6	14,5
Metanarratív forma	6,9	5,7

Hipotézisünk teszteléséhez első lépésben korrelációs elemzést végeztünk. Mivel a kompozíciós kategóriák relatív gyakorisága nem normális eloszlású volt, a Spearman-féle korrelációs eljárást alkalmaztuk. A kompozíciós kategóriák relatív gyakorisága és az érzelmi intelligencia érzelemszabályozás komponense, a klasszikus intelligencia és a depresszió szintje között talált korrelációs együtthatókat a 2. Táblázat foglalja össze. Mivel minden vizsgálati személytől 4-4 történetünk volt, az eredmények értelmezésekor Bonferroni-féle korrekciót hajtottunk végre és így csak a legfeljebb $p = 0.01$ szignifikancia szintű korrelációs együtthatókat vettük figyelembe.

A korrelációs elemzés eredménye azt mutatja, hogy az érzelmi intelligencia érzelem szabályozás komponense a történet téridői perspektívájával van a legszorosabb kapcsolatban. A visszatekintő forma relatív gyakoriságával kapott korrelációs együttható értéke $r = .29$. Ugyanez a mutató az átélő forma esetében $r = -.24$, a metanarratív forma esetében pedig $r = -.23$. Az érzelmi intelligencia érzelemszabályozás komponense szoros kapcsolatban van a történet pszichológiai perspektívájával is. A pszichológia perspektíva relatív gyakoriságával kapott együttható értéke $r = .28$. Ezen belül a gondolkodás ($r = .20$) és a pozitív érzelmi kategóriák ($r = .17$) relatív gyakoriságával mutat összefüggést az érzelemszabályozás komponens szintje.

2. Táblázat A kompozíciós kategóriák és az érzelmi intelligencia (ÉI) érzelemszabályozás komponense, a klasszikus intelligencia és a depresszió szintje közötti korrelációs együtthatók ($p < .01$ szinten szignifikáns eredmények **bolddal** jelölve)

Kompozíciós kategóriák	ÉI: Érzelem-szabályozás komponens	Klasszikus intelligencia	Depresszió
Szereplő			
E1	-.01	.19	-.03
T1	.03	.21	-.12
Cselekvés			
Aktív ige	-.04	.11	.06
Passzív ige	.01	-.08	.24
Pszichológiai perspektíva	.20	.28	.00
Gondolkodás	.18	.11	-.22
Érzelem	.04	.19	.01
Érzelem negatív	.06	.10	.13
Érzelem pozitív	.17	.20	.00
Értékelés	-.13	-.19	-.12
Értékelés negatív	-.06	-.17	.20
Értékelés pozitív	.00	-.08	.08
Tagadás	.01	.10	.04
Téridői perspektíva			
Visszatekintő forma	.29	.17	.14
Átélő forma	-.24	-.14	-.18
Metanarratív forma	-.23	-.13	.02

A klasszikus intelligencia és a kompozíciós kategóriák közötti kapcsolatok részben átfedésben vannak az érzelmi intelligencia érzelmszabályozás komponensével kapott összefüggésekkel, de vannak olyan kapcsolatok, amelyek csak a klasszikus intelligencia szintjével jelentkeznek. A klasszikus intelligencia szintje is kapcsolatban van a pszichológiai perspektíva relatív gyakoriságával ($r=.28$) és a pozitív érzelmek ($r=.20$) relatív gyakoriságával is, de emellett az érzelmek kategóriák ($r=.19$) előfordulásának gyakoriságával is. A téridői perspektíva esetében csak a visszatekintő forma relatív gyakoriságával kaptunk értelmezhető szintű korrelációs együtthatót ($r=.17$). Mindezek mellett a klasszikus intelligencia szintje a történet két szereplő kategóriájával is kapcsolatban van. Az egyes szám első személyű szereplő kategória esetén a korrelációs együttható értéke $r=.19$, a többes szám első személyű szereplő kategória esetén pedig $r=.21$. Továbbá, a klasszikus intelligencia szintje kapcsolatban van az értékelés kategória előfordulásával is. Az értékelés kategória relatív gyakoriságával kapott korrelációs együttható értéke $r=-.19$, ezen belül a negatív értékelések relatív gyakoriságával kapott korrelációs együttható értéke $r=-.17$.

A depresszió szintje szintén összefüggésben van a történet kompozíciós kategóriáinak előfordulásával. A kapott összefüggések itt is részben megegyeznek, részben pedig különböznek az érzelmi intelligencia érzelmszabályozás komponensével kapott összefüggésekkel. Megegyező kapcsolatok a téridői perspektíva átélő formájának relatív gyakoriságával kapott összefüggés ($r=-.18$) és a pszichológiai perspektíva gondolkodás komponensével kapott összefüggés ($r=-.22$). Utóbbi esetben azonban eltérő az összefüggés előjele. Különböző kapcsolatok pedig a cselekvés kategóriáján belül a passzív igék előfordulási gyakoriságával kapott összefüggés ($r=.24$) és a negatív értékelések előfordulási gyakoriságával kapott összefüggés ($r=.20$).

A korrelációs elemzés során megnéztük azt is, hogy az érzelmi intelligencia érzelmszabályozási komponense és a kompozíciós kategóriák közötti összefüggésre hatással vannak-e a személyiségjellemzők és a verbális képesség szintje. A függetlenség vizsgálatához parciális korrelációs eljárást használtunk. A személyiségjellemzők illetve a verbális képesség kiparciálása nem volt hatással a téridői perspektíva kategóriájával kapott összefüggésekre, ugyanakkor a pszichológiai perspektíva kategóriájával korábban kapott összefüggések eltűntek. Az érzelmszabályozási komponens parciális korrelációs együtthatói a következőképpen alakultak. A visszatekintő perspektíva forma relatív gyakoriságával $r=.21$ ($p=.001$), az átélő forma relatív gyakoriságával $r=-.14$ ($p=.030$), és végül a metanarratív forma relatív gyakoriságával $r=-.20$ ($p=.003$). A pszichológiai perspektíva relatív gyakoriságával $r=.04$ ($p < .10$), a gondolkodás relatív gyakoriságával $r=.10$ ($p=.086$), és végül a pozitív érzelmek relatív gyakoriságával $r=-.02$ ($p < .10$).

A statisztikai elemzés második lépéseként regresszióanalízist végeztünk, hogy megállapítsuk, a történetek téridői perspektívája hogyan predikálja az érzelmi intelligencia érzelmszabályozás komponensének szintjét. A regresszióanalízisbe a téridői perspektíva három formájának relatív gyakoriságát foglaltuk bele prediktor változóként. A téridői perspektíva három formájának relatív gyakoriságát egy-egy vizsgálati személy 4 történetében átlagoltunk. A változók kezelésére „stepwise” beléptetési módszerrel alkalmaztunk. Az érzelmi intelligencia érzelmszabályozás komponensének szintje volt a regresszióanalízis függő változója. A regresszióanalízis

eredménye szerint csak a visszatekintő perspektíva forma előfordulási gyakorisága predikálja szignifikánsan az érzelemszabályozás komponens szintjét (Adjusted $R^2=.104$, $F(1,49)=6.708$, $p=.013$), a másik két perspektíva forma relatív gyakoriságának predikációs ereje nem volt szignifikáns. Minél több visszatekintő perspektíva fordul elő a történetben, annál magasabb az érzelemszabályozási komponens szintje ($\beta=.35$, $t=2.59$, $p=.013$).

4.5 Diszkusszió

A vizsgálatunk eredményei megerősítik azt a hipotézisünket, hogy az érzelmi epizódokról beszámoló történetek konstrukciója összefüggésben van az érzelmi intelligencia érzelemszabályozás komponensével. A kritérium validitás szempontját megerősítően azt találtuk, hogy az érzelemszabályozás szintje a legerőteljesebben a történetek téridői perspektívájával van összefüggésben. Az érzelemszabályozás szintje pozitívan korrelál a visszatekintő perspektíva forma használatával, és negatívan korrelál az átélő és metanarratív formák használatával. Az eredmények a történetkonstrukció elemzésének konvergens validitását is megerősítik, hiszen azt találtuk, hogy a történetkonstrukció azokkal a konstruktumokkal is kapcsolatban van, amelyek kapcsolódnak a képességeként meghatározott érzelmi intelligenciához. Két ilyen konstruktumot vizsgáltunk a klasszikus intelligenciát és a depresszió szintjét. Mindkét konstruktum esetében jellemzően gyengébb kapcsolatokat találtunk és azt is láttuk, hogy van eltérés abban, hogy a történetkonstrukció mely komponenseivel mutat összefüggést az érzelmi intelligencia érzelemszabályozás komponense egyfelől és a klasszikus intelligencia és a depresszió szintje másfelől. Végül azt is igazolják eredményeink, hogy a képességeként meghatározott érzelmi intelligenciától független konstruktumok nem befolyásolják a téridői perspektíva és az érzelemszabályozás komponens között kapott összefüggéseket.

Eredményeink összességükben azt mutatják, hogy sikerült azonosítani a történetkonstrukció azon részét, ami egyértelműen mutatja az érzelmi intelligencia érzelemszabályozási komponensének szintjét. A téridői perspektíva szerepére vonatkozó eredményeink összhangban vannak a korábbi vizsgálati eredményekkel [15,26,27,28], amelyek szintén azt mutatják, hogy az érzelmi élményekre való visszatekintés az érzelmi élmények hatékony szabályozását jelzi. Ezzel szemben az érzelmi élményekbe való bevonódás – amelyet az átélő és a metanarratív perspektíva formák is kifejezhetnek – az érzelemszabályozás kevésbé hatékony működését jelzi.

Vizsgálatunkban empirikusan igazoltuk a történetkonstrukció automatikus nyelvi elemzésére építő módszer kritérium és konvergens validitását. ezekből az eredményekből az a következtetés vonható le, hogy a történetkonstrukció automatikus nyelvi elemzésének módszerét felhasználhatjuk pszichológiai konstruktumok mérésére. Egy megbízhatóan alkalmazható mérési eljárás kidolgozásához azonban még további vizsgálatok szükségesek. Egyrészt a korrelációs együtthatók értéke bár szignifikáns, de viszonylag gyenge kapcsolatot mutatnak. Ezért a téridői perspektíva részletesebb elemzésére van szükség ahhoz, hogy azonosítani tudjuk, hogy a téridői perspektíva használatának melyek azok a jellemzői, amelyek erősebbé tehetik ezt a kapcsolatot. Másrészt jelen vizsgálatunk a képességeként meghatározott érzelmi

intelligencia egyetlen komponensét vizsgálta, a további vizsgálatoknak ki kell terjednie az itt nem vizsgált komponensekre is.

A történetkonstrukció kompozíciós kategóriáinak automatikus elemzésére építő mérési eljárás kidolgozása számos olyan előnnyel rendelkezik, amely kedvezően befolyásolhatja egy ilyen mérési eljárás széleskörű felhasználását. Egyrészt a történetek elmésélésére építő mérési eljárásnak magas az ökológiai validitása. Ez azt jelenti, hogy a történetek révén olyan helyzetben mérhetjük a személyek érzelmi intelligenciáját, amilyen helyzetben azt a személyek elterjedten használják hétköznapjaikban is. Vagyis nem kell a személyeket egy, a természetestől sok szempontból különböző helyzetbe hozni ahhoz, hogy megmérhessük érzelmi intelligenciájuk szintjét. Másrészt a történetek automatikus elemzésére építő mérés objektív eredményeket ad és ráadásul gyorsan el is végezhető. Mindezek alapján azt gondoljuk, hogy az itt bemutatott kezdeti lépések után érdemes tovább folytatni az érzelmi intelligencia automatikus szövegelemzésre építő mérési eljárásának kidolgozását.

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány elkészítését az NKFIH K 124206 számú kutatási projektje támogatta.

Bibliográfia

1. Mérei F. A Rorschach-próba. Budapest, Medicina. (2002)
2. Murray, H. A. Tematikus Appercepciók Teszt, Budapest, OS Hungary. (1995)
3. Gottschalk, L. A. & Gleser, G. C. The measurement of psychological states through the content analysis of verbal behavior. Berkeley, University of California Press. (1969)
4. Ehmann B., Csertő I., Ferenczhalmy R., Fülöp É., Hargitai R., Kővágó P., Pólya T., Szalai K., Vincze O., László J. Narratív kategóriális tartalomelemzés: a NARRCAT. In Tanács A., Varga V., & Vincze V. (Szerk.), X. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia: MSZNY 2014. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoport. 136–147. (2014)
5. László J., Csertő I., Ferenczhalmy R., Fülöp É., Hargitai R., Péley B., ... Ehmann B. Narrative language as expression of individual and group identity: The Narrative Categorical Content Analysis. Sage Open. April-June, 1-12. (2013)
6. László J. A történetek tudománya. Bevezetés a narratív pszichológiába. Budapest: Új Mandátum. (2005)
7. László J. Történelem történetek. Bevezetés a narratív szociálpszichológiába. Budapest, Akadémiai Kiadó. (2012)
8. Pólya T. A kognitív disszonancia narratív markereinek azonosítása termékleírásokban. In: Vincze Veronika (szerk.) XIII. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. 219-227. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoport. (2017)
9. Mayer, J. D. & Salovey, P. What is emotional intelligence? In Salovey, P. & Sluyter, D. (Eds). Emotional development and emotional intelligence. (pp. 3-31.) New York: Basic Books. (1997)

10. Petrides, K. V. Ability and trait emotional intelligence. In Chamorro-Premuzic, T., Furnham, A., & von Stumm, S. (Eds.), *The Blackwell-Wiley Handbook of Individual Differences*. (pp. 656-678.). New York: Wiley. (2011)
11. Petrides, K. V., & Furnham, A. Trait emotional intelligence: Psychometric investigation with reference to established trait taxonomies. *European Journal of Personality*, 15(6), 425-448. (2001)
12. Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. Emotional intelligence test. CD-ROM version. Neddham, Virtual Knowledge. (1997)
13. Nagy H., Magyaródi T., & Séllei B. A képességalapú érzelmi intelligencia: új paradigmák a tesztfejlesztésben és pontozásban. Hazai tapasztalatok az érzelemmegértés és érzelemszabályozás szituációs tesztekkel. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 70(4), 827-846. (2015)
14. MacCann, C., & Roberts, R. D. New paradigms for assessing emotional intelligence: theory and data. *Emotion*, 8(4), 540. (2008)
15. Bodor P. Az érzelmek társas konstruktivista értelmezése és az érzelmek aktív versus passzív paradoxona. In Boros G. & Pólya T. (Szerk.). *Szenvedély, szerelem, narrációk. Filozófiai és pszichológiai tanulmányok*. (pp. 41-60). Budapest: Eötvös Kiadó. (2014)
16. Pérez, J. C., Petrides, K. V., & Furnham, A. Measuring trait emotional intelligence. *Emotional intelligence: An international handbook*, 181-201. (2005)
17. Schank, R. C. Tell me a story. A new look at real and artificial memory. New York: Macmillan Publishing Company. (1990)
18. Schank, R. C. & Abelson, R. P. Knowledge and memory: The real story. In R. S. Wyer, Jr., (Ed.). *Knowledge and memory: The real story. Advances in social cognition*. Vol. 8. (pp. 1-85.). Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates Publishers. (1995)
19. Labov, W. Language in the inner city. Oxford: Blackwell. (1972)
20. Labov, W., & Waletzky, J. Narrative analysis: Oral version of personal experience. In: Helm, June (ed.): *Essays on the Verbal and Visual Arts*. American Ethnological Society, Seattle, 12-44. (1967)
21. Nagy H. A Salovey-Mayer-féle érzelmi intelligencia modell érvényességének elemzése. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 67(1), 105-124. (2012)
22. Raven, J. C. Raven's progressive matrices. Oxford: Oxford Psychologists Press. (1998)
23. Szeifert, L. (2010) Depresszió és életminőség krónikus veseelégtelenségben szenvedő betegek körében, Doktori értékezés, Semmelweis Egyetem
24. Rózsa, S, Kő, N, Oláh, A. Rekonstruálható-e a Big Five magyar mintán: A Carpara-féle „Big Five Kérdőív” (BFQ) felnőtt változatának hazai adaptációja és nemzetközi összehasonlító elemzése. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 26(1), 57-76. Rumelhart, D. E. (1988). Megjegyzések egy történetemről. In Kanyó Z. & Síklaki I. (Szerk.). *Tanulmányok az irodalomtudomány köréből*. (330-348). Budapest: Tankönyvkiadó. (2006)
25. Smith, P., & Whetton, C. GAT: General Ability Tests manuale. Budapest, O.S. Hungary. (1996)
26. Berán E. A narratív perspektíva szabályozó szerepe a terápiás diskurzusban. Doktori Disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológia Kar, Budapest. (2009)
27. Pólya T. Az érzelmi intelligencia narratív indikátorai. *Psychologia Hungarica Caroliensis*, 3(2), 23-38. (2015)
28. Pólya T., Kis, B., Naszódi, M. & László, J. Narrative perspective and the emotion regulation of a narrating person. *Empirical Text and Culture Research*, 7(3), 50-61. (2007)